

Discussienota: voldoende voorzieningen voor alle Noord-Hollanders

23 januari 2022 | PvdA Noord-Holland

Inleiding

Aanleiding: verdwijnende voorzieningen zetten leefbaarheid onder druk

Iedereen moet gebruik kunnen maken van voldoende voorzieningen voor bijvoorbeeld sport, cultuur, onderwijs of openbaar vervoer. Dit mag niet afhankelijk zijn van de plek waar je woont. Veel mensen maken zich echter zorgen over de afname van voorzieningen in hun gemeenschap. Bibliotheken, scholen en zorginstellingen worden gecentraliseerd en verdwijnen zo uit het straatbeeld van veel kernen. Dit zet de leefbaarheid van een aanzienlijk deel van Noord-Holland onder druk. Voor een vitale gemeenschap is het immers noodzakelijk dat iedereen toegang heeft tot duurzame, veilige en betaalbare voorzieningen. Ook bevorderen collectieve voorzieningen de sociale cohesie in wijken en buurten en de kracht van de gemeenschap.

De huidige situatie is zorgelijk. Het rapport van Remkes¹ wees ons al eens eerder op de ‘groeierende kloof tussen Randstad en landelijk gebied’, maar ook het recent gepubliceerde rapport ‘Atlas van afgehaakt Nederland’ windt er geen doekjes om.² Het rapport laat zien dat grote delen van Nederland zich ongezien en niet begrepen voelen door ‘Den Haag’. Onvrede door onder andere het verdwijnen van voorzieningen kan er dan toe leiden dat het draagvlak voor de democratie afneemt. Daarom is het essentieel om deze signalen serieus te nemen en te luisteren naar de zorgen van onze inwoners.

Deze tweedeling is namelijk ook goed zichtbaar in Noord-Holland. In de stedelijke gebieden genieten mensen van een rijk sport- en cultuuraanbod, gebruiken makkelijk het OV en gaan op de fiets naar de supermarkt of huisarts. Hiertegenover staat het landelijke gebied waar de sportvereniging onder druk staat door stijgende lasten, de laatste bus al jaren geleden vertrokken is en voorzieningen voor bepaalde groepen steeds moeilijker te bereiken worden. Wanneer bedrijven wegtrekken, de laatste scholen en winkels sluiten, en de bus uit het straatbeeld verdwijnt, zullen uiteindelijk ook de inwoners verdwijnen. De achterblijvers zien hun leefbaarheid verslechteren en voelen zich in de steek gelaten. Dit kan leiden tot afkeer van de overheid en politiek: waarom zou je je druk maken om een systeem dat zich niet druk maakt om jou?

¹ Remkes, J. (2022). “Wat wel kan”.

² Voogd, J. de en Cuperus, R. (2021). Atlas van afgehaakt Nederland.

<https://kennisopenbaarbestuur.nl/rapporten-publicaties/atlas-van-afgehaakt-nederland/>.

Zo laat de vitaliteitsindex van twee onderzoeksbureaus zien hoe de voorzieningen in de Kop van Noord-Holland onder druk staan.³ Hun index geeft namelijk op buurtniveau weer wat de beschikbaarheid en bereikbaarheid is van vier typen voorzieningen: zorg, onderwijs, winkels & horeca en sport & cultuur. Hieruit blijkt dat in de Kop van Noord-Holland met name de afstand tot zorg en onderwijs relatief groot is. Juist in dit gebied staat volgens de adviesbureaus ook de bereikbaarheid onder druk; een gevaarlijke combinatie, aldus adviseur Gilbert Bal van Roots Beleidsadvies. Hij stelt dat in kernen waar voorzieningen verdwijnen juist die bereikbaarheid essentieel is om de leefbaarheid overeind te houden. In gebieden waar beide elementen verslechteren, kan de bereikbaarheid van essentiële voorzieningen voor lokale inwoners extra onder druk komen te staan.

Behandeldoel: eerste gesprek over mogelijke Noord-Hollandse aanpak

Deze problemen kunnen gemeentes niet alleen oplossen en het is ook niet efficiënt als zij afzonderlijk met het probleem aan de slag gaan. Desalniettemin ziet de provincie Noord-Holland werken aan voldoende voorzieningen, om de leefbaarheid van gemeenschappen te behouden, niet als een van haar kerntaken. Wij zien echter een belangrijke rol voor de provincie als middenbestuur, aangezien het probleem juist vraagt om oplossingen op regionale schaal. Zeker gezien de ernst van de situatie kan de provincie zich niet langer verschuilen achter het kerntakenargument. Dit geldt des te meer omdat de situatie de afgelopen jaren eerder is verslechterd dan verbeterd.

Over deze mogelijk verdergaande rol van de provincie gaan we graag met jullie in gesprek. Daarbij is deze discussienota vooral bedoeld als eerste aanzet voor een discussie over het onderwerp, ook in aanloop naar de nieuwe periode en de daarbij horende coalitieonderhandelingen. Hiervoor hebben we een aantal vragen geformuleerd. Voor een volledig beeld van de situatie hebben we ook eerst kort de beleidscontext uiteengezet. Hierna bespreken we welke Noord-Hollandse projecten al raken aan leefbaarheid en voorzieningen. In de bijlage staat ook een overzicht van wat andere provincies doen op dit gebied. Zo kunnen we hopelijk toewerken naar maatregelen die passen bij Noord-Holland.

³ Buitelaar, S. (2015). "Onbereikbaarheid voorzieningen dreigt in randgebieden". <https://www.binnenlandsbestuur.nl/ruimte-en-milieu/aan-randen-nederland-dreigen-voorzieningen-onbereikbaar-te-worden>.

Vragen aan de commissie

- Deelt de commissie onze zorgen over het dalende voorzieningenniveau in een groot aantal gemeenschappen?
- Is de commissie het eens met de analyse dat dit probleem niet alleen lokaal kan worden opgelost, maar ook actie op regionale schaal noodzakelijk is?
- Deelt de commissie onze mening dat het goed is om in kaart te brengen wat de rol van de provincie zou kunnen zijn bij het versterken van het voorzieningenniveau van dorpen en steden, onder andere op basis van het beleid dat andere provincies voeren? Waarbij dit extra relevant is met oog op de aankomende coalitieonderhandelingen.

Beleidscontext

Allereerst is het belangrijk om duidelijk te maken wat we bedoelen met voorzieningen. Wat ons betreft gaat het om alle zaken die voor iedereen te gebruiken zijn en bijdragen aan de leefbaarheid van een gemeenschap. Daarbij is het onderscheid in vier soorten voorzieningen van de eerder genoemde vitaliteitsindex nuttig:

- Onderwijs
- Zorg
- Sport & cultuur
- Winkels & horeca

Hieruit volgt ook dat niet alle voorzieningen even noodzakelijk zijn. Basisscholen zijn bijvoorbeeld urgenter dan bioscopen. Dit maakt het moeilijk om eenduidig te monitoren hoe het gesteld is met het totale voorzieningenniveau in een gemeenschap. Daarbij verschilt de situatie sterk per gebied. Dit alles maakt het lastig voor de centrale overheid om effectief beleid te maken op dit terrein.⁴

Over het algemeen is het beeld wel dat de financiële positie van gemeenten zorgelijk is.⁵ Hierdoor verschaalt het voorzieningenniveau, alhoewel voorzieningen nog niet op grote schaal gesloten worden. Gemeenten proberen namelijk de kosten te beperken door het beperken van openingstijden of lagere kwaliteit onderhoud.⁶ Daarnaast worden lasten op de langere termijn

⁴ Slot, H. (2022). Monitoring voorzieningenniveaugemeenten. Kamerbrief.

⁵ Olongren, K. (2021). Vaststelling van de begrotingsstaat van het gemeentefonds voor het jaar 2021. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-35570-B-19.html>.

⁶ Leeuw (2021). Verdere uitholling voorzieningen ligt in het verschiet. <https://www.binnenlandsbestuur.nl/financien/verdere-utholling-voorzieningenniveau-gemeenten-ligt-het-verschiet>.

geschoven, waardoor voorzieningen op de langere termijn waarschijnlijk verder onder druk komen te staan.

Hierom heeft de minister van Binnenlandse zaken aangegeven dat zij het als haar verantwoordelijk ziet om “erop toe te zien dat medeoverheden in staat zijn hun taken naar behoren uit te voeren”. Hiervoor wordt onder andere een “Uitvoeringstoets Decentrale overheden” ingericht en wordt gewerkt aan een stabiele financieringssystematiek.

Een landelijk programma of actieplan dat zich richt op voorzieningen ontbreekt echter. Tot 2020 was er wel een Actieplan Bevolkingsdaling, waarbij het behoud van voorzieningen een van de vier aandachtspunten was.⁷ Bij dit programma werd ingezet op zachte activiteiten: “er werd ingezet op bewustwording, het thema werd landelijk geagendeerd, er werd ingezet op kennisontwikkeling en de regionale samenwerking werd bevorderd”.⁸ Hiervoor werd gekeken naar negen krimpregio’s en elf anticipeerregio’s. De resultaten zijn overwegend positief, maar extra aandacht blijft nodig volgens de evaluatie. Hierbij is een nieuw actieplan niet de oplossing, maar moet het onderwerp structureel aandacht krijgen in beleid. Daarbij is de volgende aanbeveling uit de evaluatie relevant voor deze nota:

“Kijk opnieuw naar de sociale basisinfrastructuur. Het gaat hier om (het niveau van) voorzieningen en ondersteuning waarop iedereen in Nederland recht heeft, zonder aanzien des persoons en onafhankelijk van waar men woont. Besef dat de basisinfrastructuur niet alleen een recht is, maar ook een voorwaarde voor de regio’s om zich te ontwikkelen/ tot bloei te komen. Rust gemeenten uit met voldoende middelen om de basisinfrastructuur op niveau te brengen en houden. Accepteer hierbij dat dit in de ene regio een grotere investering vraagt dan in de andere.”

Dit sluit aan op een ander instrument van het kabinet: Regio Deals. In Regio Deals werken regionale partijen en Rijk samen als partners om “de kwaliteit van leven, wonen en werken van inwoners en ondernemers (met andere woorden, de brede welvaart) te vergroten”.⁹ De regio werkt hierbij zelf

⁷ Rijksoverheid. Aanpak gevolgen bevolkingsdaling. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/bevolkingsdaling/aanpak-bevolkingsdaling>.

⁸ In.Fact.Research (2021). Evaluatie Tweede Actieplan Bevolkingsdaling. <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-981142.pdf>.

⁹ Slot, H. (2022). Kamerbrief over aanpak vierde tranche Regio Deals. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-c9296e39d333b2028b11240503a0887121539cdd/1/pdf/kamerbrief-over-aanpak-vierde-tranche-regio-deals.pdf>.

een voorstel uit. Het kabinet heeft €900 miljoen uitgetrokken om de komende jaren nieuwe Regio Deals af te sluiten.¹⁰

In Noord-Holland is eind 2019 een Regio Deal Zaanij gesloten tussen het Rijk, de provincie Noord-Holland en de gemeenten Amsterdam, Zaanstad en Oostzaan.¹¹ Wat betreft voorzieningen ligt de nadruk bij deze deal op leefkwaliteit en groen. Daarnaast wordt gewerkt aan “fysieke plekken in de wijken waar functies die te maken hebben met leren en werken en op sociale cohesie gerichte functies samenkomen”. In de Regio Deal voor de kop van Noord-Holland ligt de nadruk op maritieme innovaties, en niet zo zeer op voorzieningen.¹²

Hiernaast heeft het kabinet een Nationaal programma Leefbaarheid en Veiligheid dat zich richt op de gebieden in Nederlandse steden waar leefbaarheid en veiligheid onder druk staan.¹³ Het programma kent drie doelen: verbetering van de fysieke leefomgeving, bieden van beter perspectief en het vergroten van veiligheid. Het programma richt zich echter niet op het verhogen van het voorzieningenniveau.

Beleid van de provincie Noord-Holland

Coalitieakkoord: weinig aandacht voor voorzieningen, wel voor leefbaarheid

In het coalitieakkoord wordt het woord “voorziening” niet gebruikt.¹⁴ Wel worden leefbaarheid en economie als belangrijk aandachtspunten genoemd. Dit hoofdstuk richt zich echter sterk op de arbeidsmarkt- en gezondheidsaspecten. Bibliotheken en rijksmonumenten worden wel genoemd als zaken die voor iedereen toegankelijk moeten zijn. Ook wordt het belang van sport onderschreven. Sportservice Noord-Holland heeft daarbij een belangrijke rol. De focus ligt niet op de ontwikkeling van nieuwe initiatieven, maar op het koppelen van kennis over provinciaal en gemeentelijk beleid en regelingen aan de vraag en behoefte van Noord-Hollandse sportverenigingen.

¹⁰ Rijksoverheid (2022). Kabinet trekt € 900 miljoen uit voor nieuwe Regio Deals.

<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/regio-deals/nieuws/2022/04/14/kabinet-trekt-900-miljoen-euro-uit-voor-nieuwe-regio-deals>.

¹¹ Regio Deal Zaanij (2019). <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-916181.pdf>.

¹² Regio Deal Maritiem cluster Kop van Noord-Holland (2020). Samenvatting. <https://kopregio.nl/wp-content/uploads/Samenvatting-van-de-Regio-Deal.pdf>.

¹³ Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2022). Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. <https://open.overheid.nl/repository/ronl-b338d560857e5f1227939ee0e47ac14db6d6ee63/1/pdf/nationaal-programma-leefbaarheid-en-veiligheid.pdf>.

¹⁴ Provincie Noord-Holland (2019). Duurzaam doorpakken.

Omgevingsvisie: sterke kernen, sterke regio's

In de Noord-Hollandse omgevingsvisie wordt de beweging “sterke kernen, sterke regio's” omarmd.¹⁵

Die beweging gaat “over de ontwikkeling van centrumgemeenten die daarmee het voorzieningenniveau in de gehele regio waarin ze liggen vitaal houden en de kernen hun herkenbare identiteit behouden”. Hierbij passen een aantal specifieke principes:

- Ontwikkelen op basis van eigen kracht en kwaliteiten
- Voorzieningenniveau en bereikbaarheid op peil houden
- Behoud en ontwikkeling van krachtige identiteiten
- Principe van versterken complementariteit en regionale netwerken
- Mogelijkheden om te bouwen voegen zich naar de vraag op dat moment

Hoewel het op peil houden van het voorzieningenniveau veelvuldig genoemd wordt, ontbreken concrete plannen. Bij de Poort den Helder wordt wel genoemd dat “de mogelijke aanlanding van energie-infrastructuur van de op zee opgewekte windenergie” kan leiden tot een beter voorzieningenniveau. Ook voor West-Friesland wordt een aantal ontwikkelingen genoemd dat positief kan bijdragen aan het voorzieningenniveau (geothermie, benutten van de kusten van IJsselmeer en Markermeer, Seed Valley enzovoort).

Cultuur: culturele infrastructuur en subsidieregelingen

In het beleidskader erfgoed en cultuur is één van de drie uitgangspunten: “Bereikbaarheid en toegankelijkheid van de culturele infrastructuur”.¹⁶ De eerste activiteit die hierbij hoort is het stimuleren van regionale samenwerking door bijvoorbeeld netwerkbijeenkomsten, de cultuurmonitor en een cultureel regioprofiel voor Noord-Holland Noord. Daarnaast zet de provincie zich in voor een toegankelijk en bereikbaar provinciaal bibliotheeknetwerk. Dit doet ze vooral via de Provinciale Ondersteuningsinstelling Probiblio. Tot slot stelt de provincie cofinanciering beschikbaar voor de kwaliteitsbevordering van cultuureducatie in het basisonderwijs.

Hiernaast kent de provincie een aantal aparte regelingen, waarvan bij een deel het subsidieplafond bereikt is.¹⁷ Zo konden cultuur- of erfgoedorganisaties subsidie aanvragen voor innovatieve

¹⁵ Provincie Noord-Holland (2018). Omgevingsvisie NH2050.

¹⁶ Provincie Noord-Holland (2021). Beleidskader erfgoed en cultuur 2022.

¹⁷ Voor volledig overzicht, zie: <https://www.noord-holland.nl/Loket/Subsidies/Subsidieregelingen/Cultuur>.

activiteiten.¹⁸ Ook herdenkingsactiviteiten konden gesubsidieerd worden door de provincie.¹⁹ Een laatste voorbeeld is de subsidie voor de verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland.²⁰

Sport: kennisfunctie, verduurzaming en inclusieve sport

Provincies hebben geen wettelijke taak op het gebied van sport en kunnen hun eigen invulling bepalen.²¹ Zoals afgesproken in het coalitieakkoord voert Sportservice Noord-Holland de kennisfunctie sport uit voor de provincie Noord-Holland.²² Daarnaast investeert de provincie Noord-Holland in het verduurzamen van sportaccommodaties. Tot slot werkt de provincie aan het thema inclusieve sport met *challenges* en kennissessies.

Dorpswerk

Tot slot stimuleert zelfinitiatief van gemeenschappen door een subsidie aan Dorpswerk Noord-Holland.²³ Via Dorpswerk ondersteunt de provincie initiatieven op het gebied van leefbaarheid en sociale samenhang.

¹⁸ Provincie Noord-Holland (2022). Impuls innovatie cultuur- en erfgoedorganisaties Noord-Holland, subsidie. https://www.noord-holland.nl/Loket/Producten_en_Diensten/Producten_op_alfabet/I/Impuls_innovatie_cultuur_en_erfgoedorganisaties_Noord_Holland_subsidie.

¹⁹ Provincie Noord-Holland (2022). Eren en herdenken in Noord-Holland, subsidie. https://www.noord-holland.nl/Loket/Producten_en_Diensten/Producten_op_alfabet/E/Eren_en_herdenken_Noord_Holland_subsidie.

²⁰ Provincie Noord-Holland (2022). Verduurzaming culturele instellingen Noord-Holland, subsidie. https://www.noord-holland.nl/Loket/Producten_en_Diensten/Producten_op_alfabet/V/Verduurzaming_culturele_instellingen_Noord_Holland_subsidie.

²¹ Sportraad (2019). Verkenning rol provincies in de sport.

²² Provincie Noord-Holland (2022). Stand van Zaken Beleidsnotie Sport.

²³ Provincie Noord-Holland (2022). Begroting 2023.

Bijlage: Beleid in andere provincies

Groningen

Bij de Provincie Groningen zijn voorzieningen onderdeel van het leefbaarheidsprogramma 2020-2023.²⁴ Voor Groningen gaat leefbaarheid namelijk over “krimp, bereikbaarheid van voorzieningen, energie en duurzaamheid en een gezonde vitale provincie met een bereikbaar en toegankelijk zorgaanbod”. Daarom vindt de provincie het noodzakelijk om te blijven investeren in de vitaliteit en leefbaarheid van wijken, dorpen en steden. Hierbij pakt de provincie verschillende rollen: “soms agenderend, dan weer informerend, ondersteunend en versterkend, verbindend of lobbyend”.

Gezondheid en zorg zijn daarbij belangrijke onderwerpen. Wat dat betreft signaleert de provincie “dat er niet zozeer behoefte is aan bestuurlijke regie – temeer daar er tussen lokaal en nationaal niveau geen formele bevoegdheden zijn op het gebied van zorg – als wel organiserend vermogen om lokaal te helpen bij het oplossen van problemen die in de hele provincie spelen”. Concreet heeft de provincie daarbij een subsidieregeling voor projecten die bijdragen aan “een efficiënte voorzieningen- en zorginfrastructuur”. Het gaat dan om multifunctionele accommodaties met een gedeeltelijke zorgfunctie.

Ook wordt gewerkt aan een “Zorgkaart van zowel de formele als informele zorg (inclusief AED netwerk) als ook de geestelijke gezondheidszorg”. Op die manier wordt gekeken of er witte vlekken in de zorgverlening (dreigen) te ontstaan. Indien hiervan sprake is, wordt samen met de zorgaanbieders een plan van aanpak gemaakt om tot een provinciebreed zorgaanbod te komen.

Tot slot kent Groningen ook een provinciaal armoedebeleid, met een provincie brede armoedeagenda. Daarnaast zoeken ze naar innovatieve manieren om onderwijs en arbeidsmarkt beter met elkaar te verbinden. Tot slot wordt ingezet op onderzoek, innovatie en kennisdeling. Zo heeft de provincie een experimenteerbudget voor innovatieve projecten bij werkvoorzieningsschappen.

Friesland

In Friesland wordt leefbaarheid gedefinieerd als “de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de mens aan worden gesteld”.²⁵ Het beleid richt zich sterk op

²⁴ Provincie Groningen (2022). Uitvoeringsprogramma leefbaarheid provincie Groningen. https://www.provinciegroningen.nl/fileadmin/user_upload/Documenten/Beleid_en_documenten/Documentenzoeker/Wonen_en_welzijn/Uitvoeringsprogramma_leefbaarheid_2020_-_2023.pdf.

²⁵ Gedeputeerde Staten Friesland (2022). Beleidsbrief leefbaarheid. https://cuatro.sim-cdn.nl/fryslan/uploads/Beleidsbrief%20Leefberens.pdf?language_content_entity=nl.

het faciliteren van initiatieven uit de gemeenschap, waarbij de overheid zoveel mogelijk ruimte geeft.

De provincie richt zich daarbij op vier taken:

- Lobbyen voor het oplossen van regionale vraagstukken;
- Haar eigen wettelijke taken (OV, woningprogrammering)
- Het delen en agenderen van kennis omtrent maatschappelijke ontwikkelingen;
- Het op onderdelen op zich nemen van de regie, anders dan wettelijke taken, als hier vanuit het partner netwerk om gevraagd wordt óf als logisch gevolg van veranderingen vanuit de rijksoverheid.

Concreet heeft de provincie een zogenoemde “Iepen Mienskipsfûns”, waarmee de provincie geld beschikbaar stelt om projecten van inwoners verder te helpen.²⁶ Het gaat om projecten die bijdragen aan de leefbaarheid van een wijk, dorp of eiland, zoals op het gebied van cultuur, duurzame dorpen en cultuurhistorie en landschap. Het doel is een open en toegankelijke regeling met weinig regels. De projecten variëren van een bloembak in een dorp tot het opleiden van ambassadeurs van de jachthavens Waddeneilanden. Op de projectenkaart zijn alle projecten te vinden.²⁷

De provincie heeft ook nog een aantal losse programma's:²⁸

- De dorpshuizenregeling: een subsidie om te stimuleren dat voor elk dorp op het Friese platteland een dorpshuis bereikbaar is en dat de dorpshuizen in Friesland verduurzamen.
- Eens per twee jaar meet het Fries Sociaal Planbureau de leefbaarheid. Deze gegevens worden geëvalueerd met de partners en op basis hiervan wordt besproken of er witte vlekken zijn waarvoor gehandeld moet worden.
- DorpsOntwikkelMaatschappijen om door sociale activering ontwikkelingen in een dorp rond vastgoed en leefbaarheid te faciliteren. Deze DOM's bestaan uit inwoners van een dorp die nauw contact hebben met de lokale overheid. Ze gaan aan de slag met vraagstukken als “verpaupering van het dorpsgezicht, energie, voedsel, zorg, afval, voorzieningen, mobiliteit”.

²⁶ Provincie Fryslan (2022). IMF aanvragen. <https://www.fryslan.frl/imfaanvragen>.

²⁷ Streekwurk (2022). Projectenkaart. <https://www.streekwurk.frl/projectenkaart/>.

Drenthe

De provincie Drenthe heeft de volgende ambities²⁹:

- Goede collectieve voorzieningen
- Goede bereikbaarheid van basisvoorzieningen (met vervoer en digitaal)
- Slim omgaan met de basisvoorzieningen in kleinere kernen en dorpen: meer gemeenschappelijk gebruik van ruimten en multifunctionele voorzieningen
- Stimuleren van de initiatiefkracht van de inwoners en “naoberschap”
- Versterken samenlevingsopbouw: het gewone leven in dorpen, buurten en wijken
- Ondersteuning geven aan kleinschalige mobiliteitsoplossingen die de leefbaarheid bevorderen

Hiervoor werken ze aan een aantal projecten.³⁰ Zo bestaat er een subsidieregeling “wijk-buurt-dorp initiatieven” voor inwonersinitiatieven zoals activiteiten in een dorps huis, groenonderhoud of het organiseren van vrijwillige thuiszorg.³¹ Ook is er een subsidieregeling “Podium platteland 2.0” waarmee thema’s als armoede, eenzaamheid en laaggeletterdheid onder de aandacht gebracht worden door “community art”.³² Bovendien werken ze aan zogenoemde “kweekstee”, wat centra zijn voor levenskwaliteit. In deze centra worden activiteiten aangeboden op sociaal, psychisch en biologisch vlak.

Overijssel

Overijssel kent een subsidieregeling “Leefbaar platteland” voor de uitvoering van toekomstplannen zodat dorpen en gemeenschappen weten hoe ze er nu voorstaan en wat nodig is om voor de toekomst.³³ Een toekomstplan is een compleet plan voor een dorp of gebied, dat in beeld brengt welke fysieke maatregelen en ideeën voor lokale initiatieven mogelijk zijn om een gebied of dorp leefbaar te houden in de toekomst. “Het plan brengt de huidige situatie en de kansen voor de toekomst in beeld. Het bevat haalbare en gedragen maatregelen, ideeën en oplossingen.” De

²⁹ Provincie Drenthe. Leefbaarheid en bereikbaarheid.

<https://www.provincie.drenthe.nl/socialeagenda/thema/leefbaarheid/>.

³⁰ Een volledig overzicht staat in de beleidsbrief leefbaarheid:

<https://www.provincie.drenthe.nl/socialeagenda/thema/leefbaarheid/>.

³¹ Provincie Drenthe. Subsidieregeling Wijk, buurt en Dorp.

<https://www.provincie.drenthe.nl/socialeagenda/thema-0/leefbaarheid/subsidieregeling-wijk-buurt-dorp/>.

³² Provincie Drenthe. Subsidieregeling Podium Platteland 2.0.

<https://www.provincie.drenthe.nl/socialeagenda/thema-0/leefbaarheid/subsidieregeling/>.

³³ Provincie Overijssel. Subsidie Leefbaar Platteland 3.0.

<https://www.overijssel.nl/loket/subsidie/ruimtelijke/leefbaar-platteland-3-0/>.

subsidie kan aangevraagd worden door Stichtingen, verenigingen, kerkgenootschappen, bedrijven, Overijsselse gemeenten of waterschappen.

Daarnaast heeft Overijssel de subsidie “Vitaliteit van steden (stadsarrangementen)”.³⁴ Hiermee kunnen gemeentes een stadsarrangement opstellen waarin ze activiteiten beschrijven die bijdragen aan het verbeteren van de kwaliteit, leefbaarheid en vitaliteit van de stad. Het kan dan bijvoorbeeld gaan om gebiedsontwikkelingen die ook effect hebben op omliggende dorpen steden. Maar het kan ook gaan om het aantrekkelijker maken van steden met bijvoorbeeld citymarketing.³⁵

Tot slot heeft de provincie de subsidieregeling “Overijssel in beweging”.^[13] Hiermee worden activiteiten die bijdragen aan het sport- en beweegaanbod. De activiteit moet voor iedereen beschikbaar zijn voor gebruik, zonder beperking door praktische, sociale of financiële drempels. De subsidie kan aangevraagd worden door stichtingen, verenigingen, Overijsselse gemeentes of de aangewezen uitvoeringsorganisatie van gemeentelijk sportbeleid.

Utrecht

De subsidie “Leefbaarheid en kleine kernen” ondersteunt initiatieven die de leefbaarheid van het landelijke gebied en de kleine kernen versterkt.³⁶ Subsidie kan aangevraagd worden voor:

- Het in stand houden van basisvoorzieningen in geval van marktfalen; bijvoorbeeld het inrichten van een minibieb met koffiecorner in de buurtsuper, of de aanschaf van een elektrische bakfiets voor het rondbrengen van lokale moestuingroenten.
- Het versterken van de organisatie van culturele en/of gemeenschappelijke activiteiten; bijvoorbeeld de organisatie van een appelplukdag met alle inwoners van het dorp, zodat met de opbrengsten uit verkoop van de hoogstamboomgaard onderhouden kan worden of het met bewoners van een nieuwe wijk schrijven en uitvoeren van een locatietheater.
- Het versterken van de organisatie van culturele en/of gemeenschappelijke activiteiten; bijvoorbeeld de organisatie van een appelplukdag met alle inwoners van het dorp, zodat met de opbrengsten uit verkoop van de hoogstamboomgaard onderhouden kan worden of het met bewoners van een nieuwe wijk schrijven en uitvoeren van een locatietheater.

³⁴ Kampen-live (2021). Subsidie voor behoud van vitaliteit binnenstad van Kampen. <https://www.kampen-live.nl/2021/02/03/subsidie-voor-behoud-van-vitaliteit-binnenstad-van-kampen/>.

³⁵ Overijssel. Subsidie Overijssel in beweging. <https://www.overijssel.nl/loket/subsidie/cultuur-sociale-kwaliteit/overijssel-beweging/>.

³⁶ Provincie Utrecht (2022). Leefbaarheid en kleine kernen (AVP). <https://www.provincie-utrecht.nl/loket/subsidies/leefbaarheid-en-kleine-kernen-avp#waarvoor>.

De provincie Utrecht heeft een Vitale Wijken aanpak om de leefbaarheid te verbeteren van de wijken Overvecht, Batau, Vollenhove en Soesterkwartier.³⁷ Hierbij werkt de provincie samen met gemeentes en het rijk door middel van een regio-deal³⁸. De provincie heeft hiervoor acht miljoen ter beschikking gesteld. De inzet richt zich op vijf thema's die integraal benaderd worden. Concreet variëren de activiteiten van de renovatie van flats tot aan betere voorschoolse educatie.

Bovendien heeft de provincie een uitvoeringsverordening voor de versterking van de vitaliteit van binnensteden, dorpskernen en winkelcentra.³⁹ Dit programma richt zich op het wegvallen van detailhandel door de toename van online winkelen. Het doel van de subsidieregeling is het versterken van de samenwerking tussen ondernemers, vastgoedeigenaren en overheid wat concreet moet leiden tot een aanpak ter versterking van de (langjarige) vitaliteit van een binnenstad/dorpskern/winkelcentrum. Gemeentes kunnen hiervoor subsidies aanvragen.

Tot slot heeft de provincie een aantal losse programma's:

- De provincie ondersteunt de organisatie "Kern met Pit" die subsidies verleent aan lokale initiatieven, zoals pluktuinen of toneelstukken met jongeren uit de wijk.⁴⁰
- Een regeling "Cultuur en Erfgoed" om de culturele infrastructuur te versterken.⁴¹ Het gaat bijvoorbeeld om de ondersteuning van festivals of talentontwikkeling van professionele makers.
- Een mediafonds om lokale en regionale media een kwaliteitsimpuls te geven door journalistieke producties financieel mogelijk te maken⁴².

Noord-Brabant

De provincie Noord-Brabant streeft naar het in stand houden en versterken van een aantrekkelijk leef-, woon- en verblijfsklimaat, wat is vastgelegd in het nieuwe beleidskader 'Levendig Brabant

³⁷ Provincie Utrecht. Vitale Wijken aanpak. <https://www.provincie-utrecht.nl/onderwerpen/wonen/vitale-wijken-aanpak#kennis-en-monitoring>.

³⁸ Provincie Utrecht. Regio Deal vitale wijken Overvecht, Batau en Vollenhove. <https://www.stateninformatie.provincie-utrecht.nl/Vergaderingen/Statencommissie-Ruimte-Groen-en-Water/2021/13-januari/13:30/Bijlage-1-2-Regio-Deal-1.pdf>.

³⁹ Provincie Utrecht (2021). Uitvoeringsverordening Versterking Vitaliteit Binnensteden, Dorpskernen en Winkelcentra. <https://www.provincie-utrecht.nl/loket/subsidies/uitvoeringsverordening-versterking-vitaliteit-binnensteden-dorpskernen-en>.

⁴⁰ Provincie Utrecht (2022). Heb jij een wens voor jouw buurt? Kern met Pit helpt! <https://www.provincie-utrecht.nl/actueel/nieuws/heb-jij-een-wens-voor-jouw-buurt-kern-met-pit-helpt>.

⁴¹ Provincie Utrecht. Cultuur en Erfgoed. <https://www.provincie-utrecht.nl/loket/subsidies/cultuur-en-erfgoed>.

⁴² Provincie Utrecht (2022). Stichting Mediafonds provincie Utrecht van start. <https://www.provincie-utrecht.nl/actueel/nieuws/stichting-mediafonds-provincie-utrecht-van-start>.

2030⁴³. Dit kader moet ervoor zorgen dat Brabant een aantrekkelijke en fijne plek is om te wonen en te werken. Ook moet Brabant een omgeving zijn waar voldoende te doen en te beleven is en waar cultuurhistorie behouden blijft en verbonden wordt met maatschappelijke opgaven. Met dit beleidskader probeert de provincie een significante bijdrage te leveren aan het Brabantse voorzieningenniveau.

Ook heeft Brabant een WoonZorgwijzer die op een laag geografisch schaalniveau in beeld brengt hoeveel personen bepaalde medische aandoeningen hebben⁴⁴. Dit instrument draagt bij aan gebiedsgericht beleid, aangezien het ervoor zorgt dat de bereikbaarheid tot zorg en de omvang van medische behoeftes op elkaar kunnen worden afgestemd.

Tot voor kort was er ook een subsidieregeling leefbaarheid@Brabant Noord Brabant, die als doel had leefbaarheid te stimuleren door in te zetten op zelforganiserend vermogen van samenwerkingsverbanden en innovatie⁴⁵. In deze subsidieregeling wordt leefbaarheid gezien als “de mate waarin de leefomgeving aansluit bij de voorwaarden en behoeften die er door de burger aan worden gesteld”. Dit initiatief liep tot 9 april 2020.

In het coalitieakkoord spreken de partijen onder andere de ambitie uit om leegstand op het platteland tegen te gaan, om de leefbaarheid te verbeteren⁴⁶. Ook stellen ze dat het belangrijk is dat de Provincie Noord-Brabant de verbinding opzoekt en haar zichtbaarheid en nabijheid in regio’s versterkt. Daarbij willen ze op zoek gaan naar betere manieren om een constructieve dialoog te voeren in de regio. Hierbij geven ze aan dat er ruimte is om te experimenteren.

Zeeland

In Zeeland wordt het begrip leefbaarheid gebruikt om aan te geven hoe aantrekkelijk en/of geschikt een gebied is om er in te wonen, te leren, te werken en te creëren⁴⁷. Als randvoorwaarde voor het behouden van een goede economische situatie acht de provincie Zeeland het belangrijk dat Zeeland

⁴³ Provincie Brabant. Levendig Brabant 2030. <https://www.brabant.nl/actueel/nieuws/vrije-tijd-cultuur-en-sport/2022/levendig-brabant-2030>.

⁴⁴ Provincie Brabant. WoonZorgwijzer Noord-Brabant. <https://www.brabant.nl/onderwerpen/ruimtelijke-ontwikkeling/bevolking-en-wonen/feiten-en-cijfers-wonen/cijfers-wonen,-zorg-en-welzijn/woonzorgwijzer>.

⁴⁵ Provincie Noord-Brabant. Subsidieregeling leefbaarheid@Brabant Noord-Brabant. https://www.brabant.nl/actueel/regelingen/cvdr275971_3.

⁴⁶ Provincie Brabant. Bestuursakkoord 2020 – 2023. <https://www.brabant.nl/bestuur/bestuursakkoord-2020-2023>.

⁴⁷ Provincie Zeeland. Memo. <https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/ZEE1100937.pdf>.

leefbaar en aantrekkelijk dient te worden gehouden voor jongeren, ouderen en nieuwe inwoners⁴⁸. De provincie heeft laatst een onderzoek gestart ‘Leven in Zeeland; waarbij ze hebben onderzocht hoe inwoners de kwaliteit van leven vinden in Zeeland⁴⁹.

Zeeland maakt onderscheid tussen verschillende soorten voorzieningen: basisvoorzieningen, aanvullende voorzieningen en top- of kwaliteitsvoorzieningen:

“Onder basisvoorzieningen verstaan we essentiële zaken, zoals nutsvoorzieningen inclusief internet, levensmiddelen, detailhandel, eerstelijns gezondheidszorg, hulpdiensten en basisonderwijs, maar ook bijvoorbeeld een basisbibliotheek of bibliobus. De basisvoorzieningen kunnen veelal lokaal worden ingevuld en moeten voor iedereen beschikbaar en toegankelijk zijn. De gezamenlijke overheden en het kleinbedrijf spelen hierin een centrale rol. Basisvoorzieningen bevinden zich vaak in de nabijheid, bedienen in de regel een beperkt gebied en dragen direct bij aan de lokale leefbaarheid”⁵⁰

Zeeland heeft een ‘Programma Regionale bereikbaarheid en leefbaarheid’. Kern van deze opgave is adequaat inspelen op demografische, ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen. De provincie heeft binnen deze Zeeuwse Leefbaarheidsagenda op drie thema’s focust gebracht⁵¹:

- Ruimtelijke kwaliteit versterken
- Bereikbaarheid voor de mensen
- Maatschappelijk initiatief versterken.

In het coalitieakkoord wordt uiteengezet hoe cultuur belangrijk is voor de leefbaarheid en hoe de provincie zich de afgelopen jaren heeft ingezet voor cultuureducatie en meer samenwerking tussen culturele organisaties. Ook wordt gesteld dat de provincie een leidende rol moet nemen in het waarborgen van leefbaarheid en dat toegankelijkheid tot zorg hier een essentieel onderdeel van is.

⁴⁸ Provincie Zeeland. Aantrekkelijk Zeeland. <https://voor.zeeland.nl/economischeagenda#!/aantrekkelijk-zeeland>.

⁴⁹ Provincie Zeeland. Hoe ervaren inwoners de kwaliteit van leven in Zeeland? <https://www.zeeland.nl/actueel/hoe-ervaren-inwoners-de-kwaliteit-van-leven-zeeland>.

⁵⁰ Provincie Zeeland. Zeeuwse omgevingsvisie 2021. https://www.zeeland.nl/sites/default/files/digitaalarchief/IB21_11963375.pdf.

⁵¹ Provincie Zeeland. Programma Regionale Beschikbaarheid en Leefbaarheid. <https://zeeland.begrotingsapp.nl/jaarstukken-2019---provincie-zeeland/programma/15--programma-regionale-bereikbaarheid-en-leefbaarheid#1377386-onderdeel-leefbaarheidsagenda>.

Ook streeft de provincie ze ernaar om er voor te zorgen dat de bus betaalbaar is, zodat iedereen het kan nemen⁵².

Niet alle voorzieningen zijn in Zeeland beschikbaar. Er wordt hiervoor samengewerkt met steden uit de omgeving. Ook streeft Zeeland ernaar om door middel van 'slimme mobiliteit' het bereikbaarheidsprobleem op te lossen. Het doel is om in 2030 alle voorzieningen zoveel mogelijk op knooppunten te concentreren, die optimaal bereikbaar zijn voor alle Zeeuwen.

Limburg

De provincie Limburg probeert leefbaarheid te verbeteren door gemeenten te helpen, met onder andere financiële hulp. Dit was onder andere het geval bij de Samenwerkingsagenda 'Versterken centra, kernen en wijken gemeente Beekdaelen' (1.9 miljoen)⁵³.

In het coalitieakkoord stellen de partijen dat de provincies belangrijkste kerntaak is om leefbaarheid en veiligheid te waarborgen⁵⁴. Ook stellen ze dat de provincie bewonersinitiatieven ondersteunt die leefbaarheid verbeteren. De leefbaarheid staat volgens hen met name onder druk waar voorzieningen en verenigingen het lastig hebben om voldoende slagkracht te ontwikkelen in het licht van de veranderende bevolkingssamenstelling (vergrijzing en ontgroening). Ze streven ernaar om het mobiliteitsnetwerk steeds aantrekkelijker te maken, zodat mensen sneller de fiets of het OV pakken, dan de auto. Ze concluderen dat sportvoorzieningen onder druk staan doordat het aantal leden en vrijwilligers afneemt.

⁵² Provincie Zeeland. Coalitieakkoord 2019-2023: Samen verschil maken.

<https://www.zeeland.nl/gedeputeerde-staten/coalitieakkoord-2019-2023-samen-verschil-maken>.

⁵³ Provincie Limburg. Gemeente Beekdaelen en Provincie Limburg zetten zich samen in voor leefbaarheid en woningbouw. <https://www.limburg.nl/actueel/nieuws/nieuwsberichten/2022/november/gemeente-beekdaelen-provincie-limburg/>.

⁵⁴ Provincie Limburg. Collegeprogramma. <https://www.limburg.nl/bestuur/collegeprogramma/>.

Gelderland

De provincie heeft een Programma Leefbaarheid met een aantal pijlers⁵⁵:

1. Kennis- en leernetwerken. De provincie ondersteunt gemeenten met kennisontwikkeling- en -uitwisseling op het gebied van leefbaarheid, sociale verbondenheid en het activeren van inwoners en kwetsbare wijken en dorpen.
2. Ondersteuning van initiatieven en ontmoetingsplekken. Inwoners worden ondersteund door de 'Leefbaarheidsalliantie Gelderland' en de subsidieregeling 'verbind je buurt!'. Ook stimuleert de provincie ontmoetingsplekken en heeft de 'subsidieregeling voor gemeenschapsvoorzieningen'.
 - a. Leefbaarheidsalliantie: als iemand een idee heeft om de leefbaarheid in zijn of haar buurt te verbeteren, kan diegene dit doorgeven aan de provincie.
 - b. Subsidieregeling verbind je buurt! Subsidies voor initiatieven die erop gericht zijn om mensen te verbinden, zodat zij zoveel mogelijk kunnen meedoen in onze samenleving.
 - c. Gemeenschapsvoorziening aanpassen (dorpshuis etc.). Burgers kunnen een subsidie aanvragen. Als de plannen duurzaam zijn, dan is er nog meer subsidie beschikbaar.
3. Dorpendeals, waarbij het versterken van de sociale verbinding in een wijk of dorp centraal staat. Dorpendeals zijn initiatieven van burgers om de leefbaarheid en sociale verbondenheid in een wijk of dorp te verbeteren.
4. Stimuleren dat iedereen meedoet. Daarvoor werkt de provincie samen met gemeenten over onderwerpen die te maken hebben met inclusie.

In het coalitieakkoord wordt leefbaarheid gezien als hoofdzaak⁵⁶. Ze vindt het belangrijk dat inwoners zelf 'aan het roer' kunnen zitten om hun leefomgeving in te richten. De provincie stelt ook dat een sterke Gelderse economie bijdraagt aan de leefbaarheid. Op het gebied van voorzieningen

⁵⁵ Provincie Gelderland. Samen werken aan leefbaarheid in Gelderland.
<https://www.gelderland.nl/themas/wonen-en-leven/samen-leven-in-gelderland/samen-werken-aan-leefbaarheid>.

⁵⁶ Provincie Gelderland. Samen voor Gelderland.
https://media.gelderland.nl/Coalitieakkoord_Samen_voor_Gelderland_e4827489e0.pdf.

stellen ze dat een buurt een plek is waar je tot rust komt en waar tegelijkertijd essentiële voorzieningen dichtbij zijn.

Zuid-Holland

De provincie Zuid-Holland heeft 'De Monitor Leefomgeving' die laat zien hoe het er 'buiten' voorstaat⁵⁷. Het brengt de stand van zaken en ontwikkelingen in de leefomgeving in beeld. De ontwikkelingen worden weergegeven aan de hand van een rad met kleurcodes (groen, oranje, rood). Het laat zien of de provincie Zuid-Holland de goede dingen doet.

Zuid-Holland heeft onderzoek gedaan naar de vitaliteitsontwikkeling van kleinere kernen⁵⁸. Hierbij zijn gemeenten onderling vergeleken op vitaliteit en leefbaarheid. Onder leefbaarheid wordt verstaan: de aantrekkelijkheid of geschiktheid om er te leven. Hierbij gaat het om bereikbaarheid van voorzieningen, bevolkingssamenstelling, woningkwaliteit, omgevingskwaliteit en sociale veiligheid.

In het coalitieakkoord wordt gesteld dat het behoud van voorzieningen en de leefbaarheid in het landelijk gebied een uitdaging is⁵⁹.

⁵⁷ Provincie Zuid-Holland. Monitor Leefomgeving. <https://monitorleefomgeving.zuid-holland.nl/>.

⁵⁸ Provincie Zuid-Holland. Vitaliteit en leefbaarheid van kernen in Zuid-Holland. https://staatvan.zuid-holland.nl/wp-content/uploads/Rapportage_a4_staand.pdf.

⁵⁹ Provincie Zuid-Holland. Samen werken aan Zuid-Holland. <https://www.zuid-holland.nl/politiek-bestuur/coalitieakkoord-elke-dag-beter-zuid-holland/samen-werken-aan-zuid-holland/>.